

*Дарина МЕЛЬНИК,
студентка 3 курсу ІФЖ*

*В. О. ЄРШОВ,
професор*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТАНУ ПЕРСОНАЖІВ В ОПОВІДАННІ «ГАРЯЧКА» ЕДВАРДА МАР'ЯНА ГАЛЛІ

У статті розкрито особливості створення психологізму персонажів в оповіданні «Гарячка» Едварда Мар'яна Галлі, проаналізовано образ головного героя з точки зору «хворого пацієнта», його «подорож» в мареннях та фізичні муки хворої людини, розглянуто образ лікаря та наратора, зокрема його ставлення до головного героя.

Едвард Мар'ян Галлі (1816 – 1893) – лікар, учений, письменник. Жив та творив у Житомирі, його перу належить низка праць різного напрямку: медицини, філософії, історії та ботаніки [1, с. 314]. Однією з робіт є оповідання під назвою «Гарячка» (пол. «Goraczka»).

Едвард Мар'ян Галлі – один з перших польських письменників на Волині, який писав в жанрі психологічної прози в добу романтизму. Розвиток психологічної прози пов'язаний з трансформаціями форм прозових творів. Письменники віднаходили різні теми та шляхи переробки [4]. Е. М. Галлі пішов шляхом зображення внутрішнього світу людини, його твори мають вплив на розвиток психологічної прози в польській літературі, вони постають, як приклад, для створення нових творів. В його оповіданні наявний ретельний та детальний аналіз особистості героя та ритм, який визначався не реальним порядком, а його перебігом у свідомості та роздумах героїв. Оповідання представляє ритм прожитого внутрішнього часу героя, основою якого є пам'ять та уява.

Оповідання психологічне, пройняте смутком, розпачем від тяжкої долі хворої людини, її стражданнями, іноді моторошними криками, гарячковими мареннями, але в той же час його не покидала надія на одужання, хворий тягнувся до сонця, до його променів, як до життя. Аналізуючи твір, було простежено, що наратору було сумно й болісно розуміти, які болісні муки пережив хворий чоловік «Сумно, жахливо, дивитися коли душа виривається з тіла», «О! як жаль вмирати молодим!»⁴ [3, с. 37]. Після прочитання цих слів, читач починає краще

⁴З польської на українську мову твір переклала студентка 3 курсу ІФЖ Мельник Д.В.

розуміти почуття наратора, а також одну з тем твору, а саме те, що смерть забирає людей і не дивиться на їх вік, а по особливому шкода, коли помирає молода людина, яка ще стільки не встигла побачити і зробити у своєму житті. Наратор постійно звертається до читача з проханням поглянути на обличчя пацієнта, яке показує весь біль, смуток та нерозуміння, що взагалі відбувається в його уяві, наратор просить подивитися на тіло, воно потворне і в той же час викликає нестерпимий жаль, бо таке змучене, худе і майже позбавлене життя нестерпними конвульсіями. В такий спосіб, наратор, не просто пропонує поглянути на страждання, а змушує читача повністю уявити картину, зрозуміти біль та жахливі муки хворої людини. Всі ці описи та пропозиції «приміряти», уявити те все на собі, викликає емоції суму, співчуття, а також, це спонукає до роздумів над життям, про його плинність та неминучість страждань, які воно може принести. Саме такого ефекту, на нашу думку, хотів домогтися наратор.

Ми розглянули образ хворого пацієнта, він постає в центрі зображуваного світу. Його зовнішність наратор конкретно не описує, але все ж таки подає декілька відомостей, що це молодий чоловік, у нього бліде втомлене обличчя: «обличчя яке затуляє до себе смерть» [3, с. 38], по чолу стікають краплини поту через високу температуру тіла, очі, які ось ось заплющуються, губи спалені. Його тіло худе, змучене конвульсіями. Його образ наратор описує так, що одразу уявляєш собі не людину, а сірник, який ось ось догорить «хворий був дуже блідий – його груди безперервно підіймалися та падали», «конвульсивні рухи гарячки на обличчі», «Поглянь на його чоло: в тих зморшках», «Це все уривки образу, поглянь на нього всього і зрозумієш, що то страшний сон, у якому відчуття не сплять, але душа не нагромаджує їх маревом, вона десь у глибині його єства напівмертвого, може, десь сховалась у куточку мозку неначе у комірчині з янголом життя, радячись, чи боротися далі, чи віддати врешті янголу смерті змучене, виснажене тіло, ту твердиню, яку досі боронили.» [3, с. 48] Наратор постійно акцентує увагу на вигляд тіла коли про нього говорить, наприклад: «знівечене тіло», «янгол життя промовляє до виснаженого тіла». [3, с. 40] Таке звертання уваги до вигляду тіла пацієнта, створене для того, щоб підкреслити неминучість смерті, догорання та щоб викликати у читача жаль до хворої людини.

Якщо говорити про його самопочуття та симптоми, які він переживає, то наратор вказує, що у хворого, під час гарячки простежуються висока температура тіла, яка то падає то підіймається, важке дихання, немовби він задихається, постійні марення, головний біль, дезорієнтація, хворий не може зрозуміти де він знаходиться, та що з ним відбувається, галюцинації, які він приймає за реальність, гаряче чоло, сухі, «спалені» губи, тяжкість в грудній клітині, поганий сон. Всі ці симптоми вказуються не чітко та сухо, а дуже метафорично, з великою кількістю порівнянь, постійно говорить про душу чоловіка, про янголів смерті, які ніби навмисне його випробовують, знущуються, та про янголів життя, які намагаються з останніх сил витягнути хворого з прірви : «душа вирвана з тіла, по любому промінню полине туди – туди

далеко, звідки може й прийшла, а серед бурі, серед вітрів та снігів страшно жахаюче для душі вибиратися в дорогу вічності!», «душа в цей час, як човник у вихорі хвилі, що крутиться на одному місці так довго, так рівномірно, що не здогадаєшся чи вирветься він чи потоне», «душа молода, довірлива, рветься з ліжка і безсила знову падає з розпачем», ця хвилина, в яку янгол смерті бореться з генієм життя, а людина лежить без відчуттів, не знаючи про себе, і мариться їй все, що було і не було, душа в цей час, як човник у вихорі хвилі, що крутиться на одному місці так довго, так рівномірно, що не здогадаєшся чи вирветься він чи потоне» [3, с. 45]

Емоцій, які показує молодий чоловік, та про які говорить нам наратор, теж не так все легко. Через постійне марення, ми можемо поділити їх на три умовні групи: перша – це емоції, які хворий переживає, між тим, коли прокидається від польоту галюцинацій. Він відчуває страх, певну розгубленість, бо різко прокидається і не розуміє, що коїться навкруги: «Напруживши слух, звук хвилі щораз швидший, і шум, щораз міцніший, – «Мене немає, мене немає» - кричав – «тільки хвиля, тільки шум,» – і підірвався з ліжка. «Що тобі болить? – холодно сказав лікар – чому ти встаєш, – Бог з тобою, де ця хвиля?» Він притулив до рота йому трохи напою – як ніби в нього ввійшли нові думки – заспокоївся, голова впала на подушку...» [3, с. 47], ми бачимо, що марення плутають його розум, що і викликає такі емоції у людини. Також, сюди відносяться почуття, коли хворий, у час тверезої свідомості, лежить на ліжку у палаті, дивиться на місяць, на зорі у ночі та роздумує. В цей час, на нашу думку, він почуваеться самотнім, розуміє, що «наближається до небес», до Бога. Ще одним героєм цієї історії є лікар. Наратор не повідомляє про нього нічого. Ми, можемо лише здогадатися, що це був чоловік, який доглядав хворого. Саме лікар є тією людиною, що розповідає Едварду Мар'яну Галлі цю історію, як своєму колезі. Він був з хворим від початку його страждань та до останньої хвилини життя.

Отже, Е. М. Галлі ставить особливий акцент на описі внутрішнього життя персонажів, що становить психологічну прозу. У цьому творі, світ почуттів і емоцій прирівнюється до зовнішньої життя персонажа, а іноді, навіть домінує. І оскільки у кожного з нас є своє, надзвичайно насичене, внутрішнє життя, кожен з нас, часом переживає дилеми та емоції. Так чи інакше, різні письменники, це помічали давно: Гете, Стендаль, Гессен, Фолкнер, а в Польщі Галлі, Кароль Август Гейнч. Усі вони, стали беззаперечною класикою, і заклали основи сучасної психологічної прози. [2, с. 27] Наратор, а власне автор, у своєму оповіданні говорить читачам про те, що потрібно цінити кожен момент життя, бо ніхто не знає, яким буде наступний день, а також, Галлі, зображує не значимість кожної людини, окремо у світі. Що поки мінає останній вечір року, поки люди сплять вони навіть не підозрюють, що зараз, в цю ж хвилину, хтось страждає, або лине до неба. На нашу думку, він хоче сказати, що смерть однієї незначної людини, не впливає на життя світу. Люди помирають, а життя крокує далі.

Оповідання «Гарячка», неодмінно зацікавить усіх, хто шукає в літературі описи емоційних переживань, драм, що виникають внаслідок

гіперчутливості, неприйняття. Це твір для читачів, які зовсім не шукають пригод, монстрів чи злочинних загадок. Хоча, слід визнати, що сучасні письменники часто експериментують з жанрами прози, змішуючи стилі та включаючи їх у розповідь лише, як елементи твору. В оповіданні, однак, душевне життя персонажів виходить на перший план.

D. Melnyk Cechy tworzenia stanu psychologicznego bohaterów w opowiadaniu Gorączka Edwarda Mariana Halli.

Artykuł zajmuje się psychologią bohaterów w opowiadaniu Edwarda Mariana Halli „Gorączka”. Analizowany jest obraz głównego bohatera, a mianowicie chorego pacjenta, jego wewnętrznych przeżyć, podróży w złudzeniach i męki fizyczne chorego. Analizowany jest także obraz lekarza i narratora w pracy, w tym jego stosunek do głównego bohatera.

D. Melnyk. Features of the Creation of the Psychological State of the Character in the Story "Delirium" by Edward Marian Galle.

The article deals with the psychology of the characters in Edward Marjan Halli's story "Hot". The image of the main character, namely, the sick patient, his inner experiences, travel in delusions and physical torment of the sick person is analyzed. Also, the image of the doctor and narrator in the work is analyzed, including his attitude towards the main character.

Список використаної літератури:

1. Ершов В. О. Польська література Волині доби романтизму: генологія мемуаристичності. Житомир: Полісся, 2008. 624 с.
2. Sobolewska A., «Polska proza psychologiczna», Ossolineum , Wrocław, 1979.
3. Galli E. M. «Pisma», Т 2, Wilno, 1847, s. 37–56.
4. Polski słownik biograficzny. Т. X. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1962. S. 178.
5. Julkowska W., Problem „wizualizacji” przeszłości w narracjach o historii w pierwszej połowie XIX w., Poznań : Universitas, 2018, s. 19.

